

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Людкевич С.П. Дослідження і статті/С.П.Людкевич: [Упоряд. М.М.Гордійчук]. – Київ: Музична Україна, 1976 – с.171
2. Дяченко В.М. принципи обробки народної пісні М.Леонтовича/В.М.Дяченко//Творчість М.Леонтовича: [Упоряд. В.Золочевський]. – К.,Музична Україна, 1977 – с.16-36
3. Микола Леонтович: Спогади листи матеріали/Пам'ятна книжка: [Упоряд. В.Іванов]. – К., Музична Україна, 1972 – с. 159-160
4. Козицький П.М. Творчість Миколи Леонтовича/ П.М.Козицький// Творчість Миколи Леонтовича: [Упоряд. В.Золочевський]. – К., Музична Україна, 1977 – с.7-15
5. Архів Леонтовича: Каталог. – М.Д.Леонтович і його музична спадщина: [Укладач Л.П.Корній]. – Київ: НБУВ, 1999 – с .3-13
6. Завальнюк А.Ф. Микола Леонтович: Листи документи духовні твори/А.Ф.Завальнюк – Вінниця: Нова книга, 2007 – 268с.

Zavalnjuk A.F. Peculiarities of the Ukrainian Composer Mykola Leontovych's musical creativity

The paper examines peculiarities of musical creativity of the great Ukrainian composer Mykola Leontovych, his methods of adaptation of folklore song genres. The author highlights the style of harmonization and polyphony of the folk melodies, considers the features of perfection and uniqueness accepted by other composers in Leontovych's works, in particular, in such outstanding chorus masterpieces as «Schedryk», «Dudaryk», religious chants – «Heruvimski», clerical chants, Christmas carols, «Liturgy of St. John Chrysostom» and many others.

Key words: polyphony style, musical language, harmony, polyphony, counterpoint, ostinato, instrumental part singing, requiem, дума.

Завальнюк А.Ф. Особенности музыкального творчества украинского композитора Николая Леонтовича.

В статье исследуются особенности музыкального творчества выдающегося украинского композитора Николая Леонтовича, его методы использования фольклорных песенных жанров, освещается стиль гармонизации и полифонизации народных мелодий, рассматривается характеристика совершенства и уникальности его творчества другими композиторами, в частности, таких всемирно известных хоровых шедевров, как «Щедрик», «Дударик», религиозных песнопений – «Херувимских», духовных кантов, колядок, «Литургии Иоанна Златоуста» и других.

Ключевые слова: полифонический стиль, музыкальный язык, гармония, полифония, контрапункт, остинато, инструментальное голосоведение, реквием, дума.

УДК 94(477)«192.../193...»:929 Юрченко

О.А. Мельничук

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПАТРІОТІВ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ 20-30-Х РР. ХХ СТ. (ЗА СПОГАДАМИ І. Д. ЮРЧЕНКА)

У статті висвітлено політичні репресії радянської влади 20 – 30-х рр. ХХ ст., спрямовані проти активних учасників національно-визвольних змагань в Україні на основі спогадів очевидця тих подій І.Д. Юрченка. Автор стверджує, що основною метою діяльності правоохоронних органів була боротьба проти формування національної самосвідомості українського народу, проти будь-яких спроб відродити українську державність.

Ключові слова: повстанський рух, політичні репресії, радянський режим, учасники національно-визвольних змагань.

Насадження радянського режиму в Україні після захоплення її території регулярними частинами Червоної армії відбувалося в умовах запеклої боротьби з учасниками українського національно-визвольного руху. Навіть після відступу армії УНР, більшовицьким військам ще упродовж тривалого часу довелося докладати чималих зусиль для придушення основних осередків повстансько-партизанського руху в Україні. Після цього на захоплених територіях розпочалася нова хвиля червоного терору, спрямованого проти усіх представників українських

національно-патріотичних сил, здатних нести загрозу принесеному на багнетах більшовицькому режимові.

У своїй статті автор ставить за мету розкрити зміст та основні напрямки політичних репресій радянської влади, спрямованих проти безпосередніх учасників національно-визвольних змагань, на прикладі життєвого шляху Івана Демидовича Юрченка, зафіксованого у його власних спогадах, які лише нещодавно побачили світ.

Юрченко І.Д. є уродженцем села Мельниківець колишнього Гайсинського повіту Подільської губернії. Після закінчення у 1914 р. Вінницької вчительської семінарії, деякий час вчителював у початкових школах Подільської губернії [1, с.396]. Через звинувачення у націоналістичному вихованні учнів, він був змушений декілька разів змінювати місце роботи [2, с.148].

На початку вересня 1915 р. Іван Юрченко був мобілізований до царської армії. За участь у боях та проявлений при цьому героїзм був нагороджений імператорськими орденами Святої Анни та Святого Станіслава. З початком націоналізації армії, у чині сотника, активно долучився до формування 34-го Українського корпусу генерала Павла Скоропадського. Згодом, за розпорядженням Центральної Ради роззброював російські гвардійські частини у містах Вінниці та Жмеринці. Розпорядження керівництва Центральної Ради про демобілізацію Першого Українського корпусу розцінив як зраду інтересів українського народу [3, с.229].

За часів Гетьманату Юрченка І.Д. було знову мобілізовано до Української армії. Після переходу до армії УНР, у складі куреня Січових Стрільців брав участь у боях за Київ. Разом із своєю сотнею він роззброював російські військові частини, згодом обороняв українські землі від навали більшовицьких військ на Чернігівщині. Потрапивши в полон, був вивезений до в'язниці на територію радянської Росії (м. Орел) на «перевиховання». На неодноразові пропозиції більшовицьких комісарів перейти на бік Червоної армії відповів категоричною відмовою [3, с.234].

Після втечі з російського полону Іван Юрченко знову приєднався до армії УНР, однак захворів на тиф і був змушений повернутися до рідного села Мельниківець. Подолавши хворобу, вже у травні 1919 р. взяв активну участь в антибільшовицькому повстанні в селі Райгороді, керуючи діями організованої групи односельців у складі повстанського загону отамана Волинця. Після його придушення, за свідченнями односельців, перебував на керівних посадах у повстанських загонах Волинця, Зеленого, Якубовича, Голуба [4, с.816].

З відступом польської армії та військ УНР з території України влітку 1920 р., за рішенням Головного штабу Іван Юрченко був залишений для організації антибільшовицького опору на території Поділля та вирішення інших оперативних завдань [2, с.174]. У цьому ж році він одружився та розпочав вчительську працю у рідному селі [5, с.64].

Починаючи з цього часу, життя Івана Демидовича буде проходити під пильним наглядом правоохоронних органів, які сумлінно вивчатимуть кожну сторінку біографії з його антирадянського минулого, намагаючись спровокувати до будь-яких протизаконних дій. Замасковані представники губернської надзвичайної комісії не один раз будуть з'являтися до нього з «пропозицією» організувати антирадянське повстання на Вінниччині [2, с.179]. Крім того, у господарстві періодично проводилися обшуки, які нерідко завершувалися короткотерміновими арештами. Для запобігання втечі у «підозрюваного» вилучили усі документи та встановили цілодобове стеження. Надії на те, що радянська влада це явище тимчасове, розсіювалися з кожним днем. З цього приводу Іван Демидович писав: «Раніше я думав – ну що ж, кат не вічний, все має свій початок і кінець, так буде і з советською владою... Але що день, що другий, що третій переді мною піднімалася, як чорна завіса, жорстока дійсність – жахливі картини людських мук, страждань і смертей. А тепер і над нашою родиною зависає Дамоклів меч – ярлик «петлюрівці» [2, с.184].

У 1921 р., за приховування офіцерського звання та ухилення від мобілізації у Червону армію, особливим відділом 34-ої більшовицької дивізії Івана Юрченка було засуджено до одного року ДОПРу (примусових робіт). Після відбуття покарання у 1922 р. як «неблагонадійний» знову був арештований Гайсинською надзвичайною комісією та за рішенням «трійки» був висланий на 5 років до м. Кременчук на Полтавщині [6, арк.5]. За новим місцем проживання зумів влаштуватися учителем, отримуючи за свою працю до 30 фунтів жита на місяць. Однак і така праця не була постійною, доводилося перебиватися тимчасовими підробітками, займатися перепродажем речей та продуктів, для того, щоб

.....
вжити. Життя на виживання поєднувалося із моральними тортурами під час періодичних реєстрацій в органах ДПУ [2, с.184].

Повернувшись у 1927 р. в село Мельниківці та отримавши посаду вчителя, Іван Демидович, через надмірну опіку органів ДПУ, вже не міг повністю віддаватися улюбленій справі. У своїх спогадах він зазначав: «Щороку в лютому, або в березні по мене приїздила охорона НКВД /ГПУ і виряджала до вінницького «будинку відпочинку» /в'язниці/, тримала до вересня, а потім відправляла назад. Я вже почав звикати до такої «профілактики» і, якщо вночі мені снилися озброєні люди, церква і піп у ризах, то це був для мене вже певний «знак» та й дружина, вислухавши мій сон, заходилася готувати мені велику тюремну торбу. І справді, сон такий завжди був «пророчим». А як не бачив я уві сні попа, то допиту мені не робили, садовили до тюрми, а через сім місяців відправляли назад, до родини й до школи на вчителювання. А бувало й так, що шість, чи й більше місяців тягали по різних тюрмах «на екскурсію» – мабуть, для того щоб «очними ставками» та «впізнаннями» інших в'язнів додати мені обвинувачення у якихось повстанських акціях» [2, с.185].

17 березня 1931 р. постановою уповноваженого Немирівського райапарату ДПУ проти Івана Юрченка знову висунуто звинувачення за ст. 54-10 Кримінального кодексу УСРР в антирадянській агітації, спрямованій на зрив проведених радянською владою заходів. Серед доказів звинувачення у справі фігурували: служба у царській армії та армії УНР; безпосередня участь у селянських повстанських загонах та переховування їх учасників; підтримання зв'язків із заможними селянами та консультації їх із політичних та економічних питань; одруження на дочці розкуркуленого селянина. Враховуючи колоритне антирадянське минуле Івана Демидовича, райуповноважений ДПУ в клопотанні до Особливої наради при колегії ДПУ УСРР просив покарати його через ув'язнення у концтаборах терміном на шість років. Однак, через відсутність належних доказів, уповноважений Вінницького оперативного сектора ДПУ своєю постановою від 18 червня 1931 р. змушений був звільнити арештованого [7, с.247].

Однак втішатися довелося недовго, вже наприкінці лютого 1933 р. Івана Юрченка арештовують та ув'язнюють у Брацлавській в'язниці. Жахіттями, що панували там, просякнута кожна стрічка його спогадів. «В'язнів було повно не тільки в камерах, а й по коридорах в'язниці. Вони гинули, як отруєні мухи, і вночі дужчі в'язні волочили мерців униз, на подвір'я, і складали у стоси. Щоранку енкаведист-політкомісар, вилазив на ці стоси трупів і викрикував: «Петлюровці, голубовці, шепіловці, волинці, вас всех ждѣот твѣордая рука пролетаріата. Ми всех вас отправім к вашим праотцам! Ви слышите меня? Ви бандіти, врагі советской власті! Но оно воздаст вам должное». Цей політкомісар у повному військовому одязі, з двома «кірпічами», з усіма відзнаками, захлинаючись люттю виголошував цю свою промову на стосах трупів і я чув її впродовж цілого місяця мого перебування у брацлавській в'язниці, звідки потім мене перевезли до в'язниці у Вінницю» [2, с. 210].

Вінницька в'язниця на той час теж була заповнена вщент, однак в'язнів там не тримали довго. Укомплектовували по 40-50 вагонів і відправляли до Москви, а там далі на північ. Велику партію в'язнів, в якій був Іван Юрченко, спрямували на північні станції Плесецька і Ємца для гашення лісових пожеж та заготівлі лісу. Праця на лісоповалі вимагала великої фізичної сили, витривалості, якої у виснажених і змучених в'язнів кожного дня ставало все менше. Годували, а вірніше, вигублювали ув'язнених солоною порожньою юшкою, яку називали «супом». Після такої їжі, мучені спрагою засланці ковтали лід, бо ж води не давали і в більшості людей вже не ставало сили боротися проти голоду, холоду і непосильної праці. Іван Демидович згадував: «Якщо на лісоповал щодня виходило, наприклад, 100 чоловіків, то з них 20-30 вже не поверталось, а падало трупом серед лісу. З нашого транспорту 800 чоловіків дуже скоро залишилися лише невелика горстка людей» [2, с.211].

Гашення лісових пожеж, які траплялися на півночі досить часто, – це було пекло, а в ньому гинуло чимало засланців, роздавлених палаючими велетенськими соснами на смерть, а ще більше зазнавало пошкодження зору та важких опіків тіла, бо відповідного одягу для охоронного прикриття в'язні не мали. Іван Демидович згадував: «Цього вогненного пекла я ніколи не забуду: ми мусіли копати широкі канали з максимальною швидкістю, щоб зупинити велетенську стіну вогню, палаючого лісу, яка насувалася, з тріскотом гугоніла на нас, дихаючи смертю, димом, розкидаючи шалені вогненні іскри на всі боки, кидаючи палаючі гіганти-сосни, як засвічені сірники, на нас – мізерну людську комашню знесилених засланців» [2, с.211].

Однак, ця смертельно-небезпечна праця мала одну позитивну складову – за неї видавали добру пайку хліба й цукру, а це був скарб для тих, звичайно, які поверталися з того пекла живими, чи неушкодженими. На тому страшному північному засланні Івану Юрченку пощастило вижити. Порятунок він знаходив у лісових хащах, де було багато бруслини, грибів і клюкви. Бруслини і клюкву варив, додаючи цукру і їв з хлібом. А коли потепліло і намножилося в лісі грибів, то визбирував їх під час праці в лісі, також варив і їв з часником, що його прислала з дому дружина. Після важкої, каторжної праці він ніколи не лягав спочивати, не приготувавши страви. Нею підготовував і своїх друзів [2, с.212].

Проте лише одиницям вдавалося виживати в таких каторжних умовах. У спогадах автор наводить розповідь молодого 17-літнього хлопця, який поховав всю свою родину: «Було біжиш щосили, дивишся – діти батьків ховають, плач, крик, ридання. Обернешся у другий бік і чуєш такий самий крик, зойк, лемент – інший похорон. Отак можна було кільканадцять разів пробувати утікати від того розпачу, а втекти неможна було ніяк – ховали вдень і вночі, той смуток висів, як пелена, плач і ридання були скрізь, звучали у вухах, не давали спокою душі» [2, с.213]. Через деякий час галявина, на якій проживали в'язні, була густо обставлена дерев'яними хрестами, невеличкими могилками. Після того, як приходила вістка, що на об'єкт має приїхати іноземна комісія, десятки потужних тракторів зрівнювали цвинтар із землею, та залишали на тому місці безлюдний та розораний степ [2, с. 212].

Після закінчення п'ятирічного терміну заслання Іван Юрченко мріяв повернутися додому, побачити сім'ю, рідних та близьких. Однак, не судилося. Член партії есерів, якого випадково зустрів по дорозі, радив не повертатися в рідні місця, оскільки політичних в'язнів там чекало, у кращому випадку, нове багаторічне заслання, у гіршому – розстріл. За рекомендацією випадкового знайомого Іван Демидович влаштувався під чужим прізвиськом на роботу в одну із шахт Донбасу, де працював до початку радянсько-німецької війни [2, с. 216].

Прихід німців вселяв надію на відродження української державності. Іван Юрченко вступає до Організації українських націоналістів, активно провадить просвітницьку роботу серед населення. Однак цей період тривав недовго. З відступом німецької армії, не бажаючи знову потрапити до рук НКВС, він емігрував спочатку до Німеччини, а згодом до США. Все своє життя поза межами України Іван Демидович присвятив вихованню емігрантської молоді в дусі патріотизму, організувавши у Нью-Йорку першу школу Українознавства.

Отже, життєвий шлях Івана Юрченка є яскравим відображенням трагічної долі українських патріотів в умовах радянського режиму 20 – 30-х рр. ХХ ст. Більшовицька влада, антиукраїнська за своєю суттю, не лише знищувала будь-які паростки національної ідеї, але й намагалася стерти з пам'яті народу будь-які спогади про події української революції 1917-1921 рр. За таких умов, у новоствореній тоталітарній державі не залишалось місця для безпосередніх учасників – живих свідків тих часів. Тому еміграція для них була єдиним шансом на виживання.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Трембiцький А. Життєві шляхи випускника Вінницької вчительської семінарії Івана Юрченка на сторінках часопису «Свобода» (Нью-Йорк) / А. Трембiцький // Матеріали ХХІІІ Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення». – Вінниця, 2011. – С. 395-399.
2. Бо Ти любив, в душі беріг, як скарб коштовний, Україну: життєпис українського патріота Івана Демидовича Юрченка / Упорядник та автор передмови О. Мельничук. – Вінниця: «Ніланд-ЛТД», 2015. – 268 с.
3. Мельничук О.А. Події першої світової війни та національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. на Поділлі (за спогадами І.Д. Юрченка) / О.А. Мельничук // Народи світу і велика війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р. – Вінниця. «Ніланд-ЛТД», 2015. – С.226-235.
4. Мельничук О.А. Політичні репресії радянської влади в Україні (на прикладі однієї родини) / О.А. Мельничук // В кн.: Реабілітовані історією. Вінницька область. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2007. – Т1. – С. 814-819.
5. Мельничук О.А. Іван Юрченко – педагог, громадсько-просвітницький діяч, фундатор школи українознавства у Нью-Йорку / О.А. Мельничук // Матеріали VII Волинської Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції (Житомир, 20 листопада 2015 р.). – Житомир: Полісся, 2015. – С. 63-65.
6. Держархів Вінницької області, ф.Р – 6023, оп.4, спр.3078. – 84 арк.

7. Мельничук О.А. Політичні репресії радянської влади на життєвому шляху однієї подільської родини / О.А. Мельничук // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XX Вінницької наукової історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця: ДП ДКФ, 2005. – С.245-251.

Melnychuk O.A. Destiny of Ukrainian Patriots in the conditions of the Soviet Regime in 20-30s of the XX century (based on recollections of I.D. Yurchenko).

The author focuses on political repressions of the Soviet regime in 20-30s of the XX century, which were directed against active participants of the national liberation movement in Ukraine. The article is based on the memoirs of the witness I.D. Yurchenko. The author argues that the main purpose of law enforcement activities was fighting against national consciousness of the Ukrainian people, against any attempt to revive Ukrainian sovereignty.

Keywords: insurgency, political repression, Soviet regime, members of the national liberation struggle.

Мельничук О.А. Судьба украинских патриотов в условиях советского режима 20-30-х гг. XX в. (по воспоминаниям И. Д. Юрченка).

В статье освещены политические репрессии советской власти 20 – 30-х гг. XX в., направленные против активных участников национально-освободительной борьбы в Украине на основании воспоминаний очевидца тех событий И.Д. Юрченка. Автор утверждает, что основной целью деятельности правоохранительных органов была борьба против формирования национального самосознания украинского народа, против любых попыток возродить украинскую государственность.

Ключевые слова: повстанческое движение, политические репрессии, советский режим, участники национально-освободительной борьбы.

УДК 94: 343. 163(477) «192...»

Н.П. Кузьмінець

ПОЧАТОК ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ У 1920-Х РР.

У статті досліджено процес становлення, місце і роль органів прокуратури у державному механізмі УСРР в 20-ті рр. XX ст., розкрито специфіку правовідносин органів прокуратури та інших елементів державного механізму, з'ясовано їх організаційні та правові засади.

Ключові слова: Україна, прокуратура, законність, правопорядок.

Україна перебуває на стадії закладення основних засад розвитку й функціонування правового і демократичного суспільства. Тому першочергового вирішення потребують проблеми підвищення ефективності організації діяльності органів державної влади. Одним із пріоритетних напрямків реформаційних процесів є створення правоохоронних органів європейського зразка. Серед правоохоронних органів вагоме місце посідають органи прокуратури, які мають забезпечувати верховенство закону, нагляд за додержанням законів органами, проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство тощо. І тому, в умовах формування громадянського суспільства, удосконалення демократичного устрою, важливим є дослідження етапу становлення прокуратури в Україні. Саме звернення до історичного досвіду, негативного і позитивного, діяльності прокуратури в Україні у перше десятиріччя її існування з позицій сьогодення, ідеологічно неупереджених підходів, введення в науковий обіг нового фактичного матеріалу, переоцінки існуючих відомостей, зроблене під кутом зору з'ясування місця і ролі органів прокуратури в державному механізмі УСРР, має і наукову, і практичну актуальність, допомагає уникнути прикрих недоліків, пов'язаних з реформуванням органів прокуратури на сучасному етапі [1].

Питання діяльності органів прокуратури на окремих етапах радянської історії, в тому числі у 20-х роках XX ст., вже знайшли своє певне висвітлення в юридичній та історичній літературі. У працях дослідників цієї проблеми досліджувались здебільшого загальні тенденції розвитку прокуратури в країні, проте оцінки її діяльності були лише позитивними [2]. Сучасні автори намагаються з наукових позицій висвітлювати процес появи і розвитку прокуратури в